

MAHMUD FUAD'IN "FRANSA'DA BİR MEKTEB-İ HUKUK" ADIYLA YAYINLANMIŞ YAZISININ TRANSKRİPSİYONU

Transkripsiyonu Yapan: Yard. Doç. Dr. Cihan Osmanağaoğlu*

1891'de Hukuk Dergisi'nin dokuzuncu sayısında "Fransa'da Bir Mekteb-i Hukuk" isimli yazısı yayınlanan Mahmud Fuad, hukuk öğrenimini Fransa'da Bordeaux Hukuk Fakültesi'nde tamamlamış, ülkesine döndüğünde Bordeaux (Bordo) Hukuk Fakültesi'nden hareketle, -kısa ve öz olarak- Fransa'daki hukuk öğretimini anlatmıştır. Yazının yayınlanmasındaki temel amaç, hukuk tahsilini Fransa'da yapmak isteyen Osmanlı tebaası öğrencilere yol göstermektir. Zira Osmanlı Devleti'nin eğitim ve öğretim sistemini modernleştirirken takip ettiği yöntemlerden biri de tahsil için Batı Avrupa ülkelerine öğrenci gönderilmesidir ki bu bağlamda tercih edilen ülke çoğunlukla Fransa olmuştur. Hukuk öğrenimini, Fransa'da yapmış olan kişilerden birinin de Mahmud Fuad olduğu anlaşılmaktadır. Onun, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin dosya no: 43, gömlek no: 363 (29 Zi-l-hicce 1281/ DH.SAİDd) de kayıtlı hal tercümesinden (öz geçmişinden) anlaşıldığı üzere, 1281(1865)'de İstanbul'da doğmuştur. Mekteb-i Mülkiyye-i Şahane'de tahsilini tamamlayarak, mülazemet rüusuyla ulum-ı siyasiyye şahadetnamesi aldıktan sonra, Fransa'nın Bordeaux Şehri Hukuk Fakültesi'ndeki tahsilinin ardından bu okuldan da şahadetname (diploma) almıştır. 1309 senesi Rebi-ül-evvelinde (1891) 27 yaşında mülazemetle Bâb-ı âli İstişare Kalemi'ne memur olmuştur. O dönemin Hukuk müşavirlerinin Kapriyel ve Geşer beyler olduğu yazarın öz geçmişinden

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Türk Hukuk Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

anlaşılmaktadır. Bu bilgiyle Hariciye Nezareti Salnamesi'ne¹ bakıldığında, Mahmud Fuad'ın, söz konusu salnamede Fuad Bey olarak geçtiği görülmektedir. Tekrar yazarın öz geçmişine dönüldüğünde, 1320 senesinin Receb ayında (1902) Şura-yı Devlet İstinaf Mahkemesi azalığına nakil olduğu, Şura-yı Devlet'teki diğer görevleri neticesinde Hicri 1327 (Rumi 1325/1909) senesinde yapılan tenkifat sonucunda kadro harici kaldığı ve kendisine 1240 kuruş mazuliyet maaşı bağlandığı açıklamalarıyla karşılaşılmaktadır.

Yayınlandığı tarihte Osmanlı yazım hayatında, vatandaşlık konusuna ilişkin yazılmış başka bir eser bulunmayan, *Tabiiyyet*² isimli risalenin de yazarı olan Mahmud Fuad'ın "Fransa'da bir Mekteb-i Hukuk" başlıklı yazısı, Hukuk Dergisi'nin dokuzuncu sayısında (s.142-146), Hicri 1308 (1891)'de yayınlanmıştır. Bu yazının sonunda da yazara ilişkin olarak, "Mekteb-i Mülkiyye-i Şahane'den mezun olub, Fransa Hukuk Mektebi'nde ikmal-i tahsil eden Mahmud Fuad" denilmektedir.

Mahmud Fuad'ın bir anlamda kısa bir raporu andırır "Fransa'da bir Mekteb-i Hukuk" başlıklı yazısının içeriğinden, Mekteb-i Sultani ve Mekteb-i Mülkiyye'nin diplomalarının, Fransa'daki lise diplomalarına muadil tutulduğu, bu okullardan mezun olanların Fransa'daki fakültelerden arzu ettiklerine imtihanatsız kabul olundukları, Fransa'da hukuk lisans öğreniminin üç yıl sürdüğü, hukuk fakültelerinde belirlenen ders programı gereği birinci senede *Roma Hukuku*, *Fransa Kanun-ı Medenisi*, *Tarih-i İlm-i Hukuk*, *Usul-i Muhakemat-ı Hukukiyye ve Hukuk-i Siyasiyye*, ikinci senede *Roma Hukuku*, *Fransa Kanun-ı Medenisi*, *Hukuk-i Cezaiyye*, *Usul-i Muhakemat-ı Cezaiyye*, *İlm-i Servet-i Milel*, üçüncü senede ise *Fransa Kanun-ı Medenisi*, *Hukuk-i Ticaret*, *Hukuk-i Ticaret-i Bahriyye*, *Usul-i İdare-i Mülkiyye*, *Hukuk-i Beyn-ed-Düvel-i Hususi* derslerinin görüldüğü anlaşılmaktadır. Yine aynı yazıda doktora programından da bahseden Mahmud Fuad, öğrenim görüldüğü sürece ödenmesi gereken harç miktarlarını da belirtmiştir, fakültelerde bulunan kütüphanelerin önemini özellikle tez yazılacağı zaman ortaya çıktığını, kütüphanelerde 30.000'den 80.000'e kadar, çeşitli hukuk kitaplarının bulunduğundan söz etmiştir.

¹ *Sâlnâme-i Nezâret-i Umûr-ı Hâriciyye (Osmanlı Dışişleri Bakanlığı Yıllığı)1320/1902*, C.IV, İstanbul, İşaret, 2003, sh. 320, 366, 412, 458.

² Mahmud Fuad, *Tabiiyyet*, transkripsiyonu yapan Cihan Osmanağaoğlu, İstanbul, Derin Yayınları, 2006.

Devletin diğer alanlarda olduğu gibi, hukuk alanında da ülke içinde modern anlamda öğretim kurumları oluşturulmasının yanında, bazı öğrencilerin hukuk tahsili için yurt dışına gönderilmesi politikası neticesinde hukuk tahsilini Fransa'da tamamlayan Mahmud Fuad'ın dönüşünde -hukuk fakültelerinin ders programlarını da içerir- Fransa'daki hukuk tahsiline ilişkin kısa yazısı, Osmanlı Devleti'nde modern anlamda hukuk öğretimi vermek üzere kurulmuş hukuk okulları ile -özellikle öğretim süresi ve ders programları bakımından- karşılaştırma yapma imkanı da sağlamaktadır.

Fransa'da Bir Mekteb-i Hukuk*

Ulum-ı tıbbiyye, fûnun-i tabîiyye, edebiyat ve ilm-i hukuk tahsiline mahsus ve her biri dört şubeye münkasem olarak Fransa'da on dört dar-ül-fûnun (üniversite) vardır. Şubelere fakülte denir. Fakültelere duhul istihkakı liselerden Bachelier (Başölye) Es Lettres şahadet-namesini almış olanlara münhasır ve Mekteb-i Sultani ile Mekteb-i Mülkiyye-i Şahane'nin şahadet-nameleri Fransa liselerinin şahadet-namelerine muadil tutulmaktadır.

Binaberin mekâtib-i mezkûreden neşet edenler, Fransa fakültelerinden hangisini arzu ederler ise bila-imtihan kabul olunmakta ise Mekatib-i Aliye-i Osmaniyye'den alınan şahadet-name duhûlu istenilen fakülte müdiriyyeti tarafından Maarif-i Umumiyye Nezareti'ne irsal ve talebe-i ecnebiyye hakkında dar-ül-fûnunları kayd ve kabul müsaadesi usulü dairesinde istihsal olunur.

Kabul zamanı sene-i tedrisiyye bidayetine yani teşrin-i sani-i firengi ibtidasına [Kasım ayı başlangıcına] tesadüf eder. Bir sene zarfında dört defa enskripsiyon denilen kayd muamelesi icra olunub talebe dahi hangi sene derslerinin tahsilinde bulduklarını, mahall-i viladet, isim ve şöhretlerini kendi yedleriyle defter-i mahsusuna nihayet bir hafta zarfında kayd etmeğe mecburdur.

Lisans dersleri üç senede tedris olunduğundan bu derece-i tahsil ile iktifa edecek olanlar müddet-i mezburede on iki defa kayd edilmiş olurlar. Doktora derslerinden imtihan vermek isteyen lisansiyeler, ise fazla

* Mahmud Fuad, "Fransa'da Bir Mekteb-i Hukuk, " *Hukuk Dergisi*, Dersaadet, No: 9, (Şaban 1308 -Mart 1891), s.142-146. (Orijinal metinden transkripsiyon yapılırken, *ayın* (ع) harfi ve kelimelerde, kendisinden önceki harfin harekesini uzun sesle okutan *med* harfleri [elif -Ā - / â, vav - و - / û, ye - ی - / î] anlam kayması olabilecek sözcüklerde gösterilmiş, bu itibarla î harfi, i harfi ile karşılanmış, u ve a harflerinin üzerindeki uzatma işaretleri (û, â) anlam kayması olabilecek durumlar haricinde kullanılmamıştır.)

olarak dört defa daha kayd olunurlar. Bir defa kayd olunmaya otuz üç Frank verildiğinden lisans şahadet-namesi için 20 Fransız lirasına karib bir şey verilmiş ve doktor olmak isteyenler dahi mecmu-i müddet-i tahsiliyyeleri için yirmi beş Fransız lirasını mütecaviz yalnız kayd resmi vermeğe mecbur olmuş demek oluyor.

Hukuk fakültelerinin ders programında icra edilen tadilat-ı ahire iktizasınca birinci senede gösterilen dersler: Roma Hukuku, Fransa Kanun-ı Medenisi, Tarih-i İlm-i Hukuk, Usul-i Muhakemat-ı Hukukiyye ve Hukuk-i Siyasiyye'den ibaretdir. İkinci senede: Roma Hukuku, Fransa Kanun-ı Medenisi, Hukuk-i Cezaiyye, Usul-i Muhakemat-ı Cezaiyye, İlm-i Servet-i Milel tedris olunur. Üçüncü senede: Fransa Kanun-ı Medenisi, Hukuk-i Ticaret, Hukuk-i Ticaret-i Bahriyye, Usul-i İdare-i Mülkiyye, Hukuk-i Beyn-ed-Düvel-i Hususi gösterilir.

Her muallim haftada üç defa ders verir ve her ders bir buçuk saatden ziyade imtidat etmez.

Doktora dersleri ise gayet mufassal surette Roma Hukuku'ndan bir fasl-ı mahsus, Fransa Kanun-ı Medenisi, Tarih-i Hukuk'dan bir bahs-ı mahsus ve Hukuk-i Siyasiyyedir. Bunlardan başka talebe için devamı ihtiyari olarak Kavanin-i Maliyye, İstatistik, Hukuk-i Beyn-ed-Düvel-i Umumi, Tıbb-ı Kanunî [Adlî Tıp], Sosyoloji ve Fransa'nın Papalık ile tarih münasebatından her sene yalnız bir asrın vakayi'i tedris olunur.

Doktora dersleri programda dördüncü sene-i tedrisiyyeyi teşkil etmekte ise de yalnız bir senede ne onların tedrisi ne de istihzarı mümkün olduğundan doktora imtihanları ale-l-ade üç sene devam eder.

Derslere müdavemet kaideten mecburi ve imtihanların kâffesi şifahidir. Sene-i tedrisiyye nihayetinde icra edilecek imtihan-ı umumiyye talebenin vaktiyle hazırlanmasına medar olmak için her bir seneden bir muallim haftada iki defa yapılan konferansa riyaset etmeğe memur olub konferansda talebeden ikisi tarafından tasvir olunacak bir mesele-i hukukiyyenin leh ve aleyhinde irad olunmak üzere evvelce istihzar edilen beyinat ve edilleyi takdir eyler.

İmtihanlar Temmuz ibtidasında başlayarak bir ayda nihayet bulur. Şu müddet zarfında icra-yı imtihanları için talebe iki gün intihabına ve intihab olunan günlerde imtihanını vermeğe mecburdur.

Kayd muamelesinde olduğu gibi imtihan münasebetiyle dahi bir resm-i mahsus istifa olunduğundan her sene imtihana duhulden evvel iki yüz seksen Frank verilir. İmtihanda muvaffak olamayanlar bu meblağın nisfını zayi etmiş add edildiğinden zayi eyledikleri mikdarı ikinci defa icra olunacak imtihan münasebetiyle ikmal ederler.

Lisans dersleri esnasında ve sene-i tedrisiyye nihayetinde yalnız iki defa olarak talebe için duhulü ihtiyari tahriren müsabakat imtihanı icra edilir. Birinci ve ikinci derecede mazhar-ı tahsin görünenlere mükafat verilir ki müstahikk olanlar gelecek sene-i tedrisiyyenin kayd ve imtihan resimlerinden muaf tutulduğu gibi bir hayli kütüb-i nefise ile bir de madalyaya nail olur.

Doktora derslerine lisansiyeler devam ederek Roma Hukuku'ndan, Fransa Kanun-ı Medenisi'nden, Tarih-i Hukuk'dan, Hukuk-i Siyasiyye'den ve intihabı ihtiyarlarına muhavvel diğer iki dersden imtihan verirler. İmtihana duhul resmi doktora derslerinin kaffesi için on beş lirayı tecavüz etmez.

Bunlar muvaffakiyyetle nihayet bulduktan sonra diğer bir müşkil kalır ki o dahi bir tez yapmak onu kabul ettirmektir. Tez iki yüz sahifeden dokuz yüz sahifeye kadar hacmi tevsi edebilir bir eser-i matbudur. Bir tezde esasen iki nev'i mesele iki suretle tedkik edilir. Birincisi bir mesele-i hukukiyyenin tarih-i hukuk nokta-i nazarından tedkikidir diğeri bir kaide-i kanuniyyenin muamelatda kâffe-i tatbikatı hal ve tefsirinden ibaret olduğundan meselenin biri mutlaka Roma Hukuku'ndan bir bahs-i mühim üzerine hasr olunur. Mesela: Tatbikat-ı kavanin-i osmaniyyede dahi mevcut olan şuf'a ve halî ve şerik esaslarının taharri-i menabi'ne ba'de-l-kabz bir müstahikk tarafından zabtı halinde müşterinin bayie bila-mukavele hakk-ı müracaatı esası ne vechile kabul edilebilmiş olduğuna ve ukudda itibar mekaasid ve meaniyedir kaidesi ne gibi tahavvülatdan sonra bu derece sadeleşebilmiş idiğine mütedair bir hayli mesaildir.

Doktora tezini yapacak zat meselenin intihabında tamamıyla muhtar ise de bu cihet ale-l-ade muallimlerden birinin himmetine tevdi olunur. Her bir fakültede mutlaka bir kütüb-hane ve kütüb-hanede otuz binden seksen bine kadar kütüb-i mütenevvia-ı hukukiyye bulunduğu kütüb-hanelerin ehemmiyyet ve mükemmeliyyeti tez yapılacağı zaman anlaşılır.

Lisans esnasında genc talebe için kütüb-hanelere müracaat bir nevi ziyaret kabilindedir. Onların yalnız istediklerini mütalaa ederek istizade-i malumat ederler. Tez için çalışanlar gibi yazacakları şeyin bir satırını bir kelimesini ba-zan bir virgülün mahallini ihtiyar ve tayinde günlerce teemmüle mecbur değildirler.

Meselenin ehemmiyyetine göre tez ba-zan altı ayda ba-zan bir buçuk iki senede hazırlandıktan sonra masarifi sahibine aid olarak yüz nüsha kadar tab' etdirilir. Yalnız yetmiş nüshası fakülte müdiriyyetine

takdim olunub bunlar Fransa ve memalik-i ecnebiyyede bulunan dar-ül-fünunların hukuk şubeleri kütüb-hanelerine tevzi edilir.

Bir tez imtihanının resmi on beş liradır. Kabul olunamaz ise nısfı zayi olarak tez dahi kıymetden bi-l-küllüyye sakıt olur. Tezin bazı cihazları hakkında lazım gelen tenkidat-ı şifahıyye fakülte heyet-i muallimininden dört zatdan mürekkeb bir hükm heyeti tarafından icra olunmaktadır. Muallimlerin esna-yı tedrisde olduğu misillü tez imtihanı mülabesesiyle dahi iktisa' etdikleri elbise-i mahsusa şeklen rüesa-yı ruhaniyyenin elbiselerini andırır. Ancak elbiseler al canfesden ve ser-pûşlar ise yine o zeminde olarak altın sırma ile müzeyyendir. Mekatib-i devletde ilm-i hukuk tedrisine memur olanlara mahsus olan bu libası yalnız meclis-i temyiz ve mehakim-i istinafiyye azası esna-yı memuriyyet ve merasim-i sairede iktisa' edebilirler.

Hükm heyetiyle iki üç saat kadar mütemadiyen mübahaseden sonra tez şayan-ı kabul görülür ise yapan zatın ilm-i hukukdan doktor olarak kabul edildiği derhal ve alenen kendisine tebşîr olunur. Bu vechile altı buçuk yedi sene tahsilden ve imtihanların kaffesinden isbat-i kifayet edildikten ve iki yüz lira kadar yalnız mekatib masarifinden sonra ilm-i hukukdan doktorluk rütbe-i ilmiyyesi istihsal olunmaktadır.

İzahat-ı mebsutaya nazaran Avrupa dar-ül-fünunlarında tahsilin meccaniyyet ve umumıyyeti hakkında öteden beri zeban-zed olan bazı tabirat ve hele talebenin mazhar oldukları bir takım muafıyyet hususundaki faraziyyat ne kadar manasız olduğu teslim olunabilir. Hususiyle dar-ül-fünunlar kâffeten nehari olmakla ecnebi talebe için temin-i maişet gayetle seza-vâr-i itina bir keyfiyyetdir. Halbuki müessesât-ı hayriyye-i islâmiyyeden medreselerle bilcümle mekâtib-i umûmiyyemizde talebe-i ulûm sâye-i maârifvâye-i Hazret-i Pâdişâhî'de her türlü derd-i maişetden azade olarak tahsile gayret ve terbiyye-i umumıyye-i osmaniyyenin böyle bir usûl-i mahâsin-şümûl-i ahrârane ile taht-i himâyet-i cihan-kıymet-i Hazret-i Şehryârîde bi-s-suhule husulünden dolayı izdiyâd-i ömr u iclal-i şevket-penahileri daavâtı gece ve gündüz averde-i lisân-i şükran u ubudiyyet edilmekle talebe-i osmaniyye bi-hakkın kesb-i mefharet ederler.

Mekteb-i Mülkiyye-i Şahane'den mezun olub Fransa Hukuk Mektebi'nde ikmal-i tahsil eden Mahmud Fuad.

فرانسه ده بر مکتب حقوق

علوم طیه ، فنون طبیعیہ ، ادبیات و علم حقوق تحصیل نہ مخصوص و ہر
بری درت شعبہ بہ منقسم اولہ رق فرانسه ده اون درت دارالفنون (Université) واردر .
شعبہ لره فاکولتہ دینور (Faculté) فاکولتہ لره دخول استحقاقی لیسہ لردن باشلیہ اس لہ تر
شہادتنامہ سنی المش اولانلره منحصر و مکتب سلطانی ایلہ مکتب ملکبہ شاہا .
نہ نک شہادتنامہ لری فرانسه لیسہ لرینک شہادتنامہ لرینہ معادل طو تلمقدہ در .
بنابرین مکاتب مذکورہ دن نشأت ایدنلر فرانسه فاکولتہ لرندن ہانکیسنی
آرزو ایدرلر ایسہ بلا امتحان قبول اولنمقدہ ایسہ مکاتب عالیہ عثمانیہ دن آلتان
شہادتنامہ دخولی ایستہ نیلان فاکولتہ مدیریتی طرفدن معارف عمومیہ نظارتہ
ارسال و طلبہ اجنیہ حققدہ دارالفنونلری قید و قبول مساعده سی اصولی
دائرہ سندہ استحصا ل اولنور .

قبول زمانی سنہ تدریسبہ بدایتہ یعنی تشرین ثانیء فرنگی ابتداسہ
تصادفی ایدر . بر سنہ طرفندہ درت دفعہ انسقریپسیون دنیلان قید معاملہ سی
اجرا اولنوب طلبہ دخی ہانکی سنہ درس لرینک تحصیلندہ بولندقلرینی ، محل
ولادت ، اسم و شہرتلرینی کندی بدلیربلہ دفتر مخصوصنہ نہایت برہفتہ طرفندہ
قید ایتمکہ مجبوردر .

(۱۴۳)

لیسانس (Licence) درس‌لری اوج سنه‌ده تدریس اولدیغندن بودرجه تحصیل ایله اکتفا ایله جک اولانلر مدت مزبورده اون ایکی دفعه قید ایدلمش اولورلر . دوقتورا درس‌لرندن امتحان ویرمک ایستیان لیسانسیه‌لر ایسه فضل اوله‌رق درت دفعه ده قید اولورلر . بر دفعه قید اولمغه اونوز اوج فرائق ویرلد . یکندن لیسانس شهادتنامه‌سی ایچون یکریمی فرانسز لیراسنه قریب برشی ویرلمش و دوقتور اولق ایسته‌یانلر دخی مجموع مدت تحصیل‌لری ایچون یکریمی بش فرانسز لیراسنی متجاوز یالکر قید رسمی ویرمکه مجبور اولمش دیمک اولور . حقوق فاکولته‌لرینک درس پروغرامنده اجرا ایدیلان تعدیلات اخیره اقتضاسجه برنجی سنه‌ده کوستریلان درسار : رومه حقوقی ، فرانسه قانون مدنیسی ، تاریخ علم حقوق ، اصول محاکمات حقوقیه و حقوق سیاسیهدن عبارتدر . ایکنجی سنه‌ده : رومه حقوقی ، فرانسه قانون مدنیسی ، حقوق جزائییه ، اصول محاکمات جزائییه و علم ثروت ملل تدریس اولور . اوچنجی سنه‌ده : فرانسه قانون مدنیسی ، حقوق تجارت ، حقوق تجارت بحریه ، اصول اداره ملکیه و حقوق بین‌الدول خصوصی کوستریلور . هر معلم هفته‌ده اوج دفعه درس ویرر وهر درس بریحق ساعتدن زیاده امتداد ایتمز .

دوقتورا درس‌لری ایسه غایت مفصل صورتده رومه حقوقندن بر فصل مخصوص ، فرانسه قانون مدنیسی ، تاریخ حقوقندن بر بحث مخصوص و حقوق سیاسیهدر . بونلردن بشقه طلبه ایچون دوامی اختیار اوله‌رق قوانین مالیه ، استاتیسیتیک حقوق بین‌الدول عمومی ، طب قانونی ، سوسیولوژی و فرانسه‌نک یایلق ایله تاریخ مناسباتندن هر سنه یالکر بر عصرک وقایعی تدریس اولور . دوقتورا درس‌لری پروغرامده درنجی سنه تدریسیه‌نی تشکیل ایتمکه ایسه‌ده یالکر بر سنه‌ده نه آنلرک تدریسی ونه‌ده استحضاری ممکن اولدیغندن دوقتورا امتحانلری علی‌العاده اوج سنه دوام ایدر . درساره مداومت قاعده مجبوری و امتحانلرک کافه‌سی شفاهیدر . سنه تدریسیه نهایتده اجرا ایدیله جک امتحان عمومی‌یه طلبه‌نک وقیله حاضرلیمسه مدار اولق ایچون هر بر سنه‌دن بر معلم هفته‌ده ایکی دفعه یاپییلان قونفرانسه ریاست ایتمکه مأمور اولوب قونفرانسه‌ده طلبه‌دن ایکیسی طرفندن تصویر اوله‌جق بر مسئله حقوقیه‌نک له وعلیه‌نده ایراد اولمق اوزره اولجه استحضار ایدیلان بیانات وادلله‌نی تقدیر ایلر .

(۱۴۴)

امتحانلر تموز ابتدا سنده باشلايهرق بر آيدنه نهایت بولور . شو مدت طرفنده اجرای امتحانلری ایچون طلبه ایکی کون انتخابه و انتخاب اولسان کونلرده امتحانی ویرمهکه مجبوردر .

قید معامله سنده اولدینی کبی امتحان مناسبتیه دخی بر رسم مخصوص استیفا اولدیغندن هر سنه امتحانه دخولدن اول ایکیوز سکسان فراتق ویریلور . امتحانده موفق اوله میانلر بو مبلغک نصفی ضایع ایش عد ایدلد یکندن ضایع ایلدکلری مقداری ایکنجی دفعه اجرا اولکحق امتحان مناسبتیه اکمال ایدرلر .

لیسانس درسلی ائناسنده وسنه تدریسیه نهایتده بالکر ایکی دفعه اولهرق طلبه ایچون دخولی اختیاری تحریراً مسابقت امتحانی اجرا ایدیلور . برنجی و ایکنجی درجهده مظهر حسین کورینانلره مکافات ویریلور که مستحق اولانلر کلهجک سنه تدریسیه نک قید و امتحان رسملرندن معفو طولدینی کبی بر خیلی کتب نفیسه ایله برده مدالییه نائل اولور .

دوققورا درسلیینه لیسانسبیلر دوام ایدرک رومه حقوقندن ، فرانسه قانون مدنیسنندن ، تاریخ حقوقندن ، حقوق سیاسیه دن و انتخابی اختیارلرینه محول دیگر ایکی درسدن امتحان ویررلر . امتحانه دخول رسمی دوققورا درسلینک کافهسی ایچون اون بش لیرایی تجاوز ایتمز .

بونلر موفقیتله نهایت بولدقندن صکره دیگر بر مشکل قالور که او دخی بر تهز یامق وانی قبول ایتدیرمکدر . تهز ایکیوز صحیفه دن طقوز یوز صحیفه به قدر حجمی توسع ایده بیلور بر اثر مطبوعدر . بر تهزده اساساً ایکی نوع مسئله ایکی صورتله تدقیق ایدیلور . برنجیسی بر مسئله حقوقیه نک تاریخ حقوق نقطه نظرندن تدقیقیدر دیگر بر قاعده قانونیه نک معاملاتده کافه تطبیقاتی حل و تفسیرندن عبارت اولدیغندن مسئله نک بری مطلقاً رومه حقوقندن بر بحث مهم اوزرینه حصر اولنور . مثلاً : تطبیقاتی قوانین عثمانیه ده دخی موجود اولان شفعه و خلیط و شریک اساسلرینک تحریء منابغه ، میعک بعدالقبض بر مستحق طرفندن ضبطی حالنده مشترینک بایعه بلا مقاوله حق مراجعتی اساسی نه وجهله قبول ایدیه بیلمش اولدیغنه و عقودده اعتبار مقاصد و معانی بهدر قاعدهسی نه کبی تحولاتدن صکره بو درجه ساده لشمه بیلمش ایدوکنه متداثر بر خیلی مسائلدر .

(۱۴۵)

دوقتورا تەزىنى ياپەجق ذات مسئلەنك اتخابندە تامامىلە مختار ايسەدە بو
 جەت على العادة معلملردن برينك ھمتتە توديع اولتور . ھەر بر فاكولتەدە
 مطلقا بر كتبخانە و كتبخانەدە اوتوز بيكدن سكسان بيكە قدر كتبخانە متوعە
 حقوقيە بولنديغدن كتبخانەلر ك اهميت و مكمليتى تەز ياپىلەجنى زمان اكلاشيلور .
 ليسانس ائناسندە كنج طلبە ايچون كتبخانەلرە مراجعت بر نوع زيارت
 قىلندندر . آنلر ك يالكر ايستەدكلر ينى مطالعە ايدرك استزادە معلومات ايدرلر .
 تەز ايچون چالیشانلر كى يازەجقلىرى شينك بر سطر ينى بر كەسنى بعضاً بر وير-
 كولك محلى اختيار و تعييندە كونلر جە تاملە مجبور دكلدرلر .

مسئلەنك اهميتتە كورە تەز بعضاً آلتى آيدە بعضاً بر يچق ايكي سنەدە
 حاضرلندقد نصكرە مصارفى صاحبنە عائد اولەرق يوز نسخە قدر طبع ايتدرييلور
 يالكر يتمش نسخەسى فاكولتە مدير يئتتە تقديم اولنوب بونلر فرانسە و ممالك
 اجنبيەدە بولنان دارالفنونلر ك حقوق شعبەلرى كتبخانەلر يئە توزيع ايديلور .
 بر تەز امتحاننك رسمى اون بش ايرادر قبول اولنە من ايسە نصفى ضايع اولەرق
 تەز دخى قيمتدن بالكليە ساقط اولور . تەز ك بعض جهتلرى حقندە لازمكلان
 تقيدات شفاهيە فاكولتە هيئت معلميندن درت ذاتدن مركب بر حكم هيئتى
 طرفيندن اجرا اولنمقەدەدر . معلملر ك ائناى تدر يسدە اولدينى مثللو تەز
 امتحانى ملايسە ييلە دخى اكتسا ايتدكلرى البسە مخصوصە شكلاً رؤساى روحا-
 نيەنك البسەلر ينى اكديرر آنجق البسەلر آل جانفسدن وسرپوشلر ايسە يئە
 او زميندە اولەرق التون سرما ايلە مزينندر . مكاتب دولتدە علم حقوق
 تدر يسنە مأمور اولانلرە مخصوص اولان بولباسى يالكر مجلس تميز و محاكم
 استتافىە اعضاسى ائناى مأموريت و مراسم سائزەدە اكتسا ايدە بيلورلر .

حكم هيئتيلە ايكي اوج ساعت قدر متمادياً مباحثەدن صكرە تەز شايان
 قبول كوريلور ايسە ياپان ذاتك علم حقوقدن دوقتور اولەرق قبول ايدلديكى
 درحال و علناً كنديسنە تبشير اولتور . بو وجهلە آلتى يچق يدى سنە تحصيلدن
 و امتحانلر ك كافەسندن اثبات كفايت ايدلادكن و ايكويوز ليرا قدر يالكر مكتب
 مصارفندن صكرە علم حقوقدن دوقتورلق رتبە علميەسى استحصال اولنمقەدەدر .

ايضاحات مبسوطە يە نظراً اور و يادار الفنونلر ندە تحصيلك مجانيت و عموميتى
 حقندە اوتەد نبرى زبانتزد اولان بعض تعبيرات و ھلە طلبەنك مظهر اولدقلىرى بر
 طاقم معافيات خصوصندە كى فرضيات نە قدر معاسز اولدينى تسليم اولنە بيلور

(۱۴۶)

خصوصیہ دارالفنونلر کافہ نہاری اولقلہ اجنبی طلبہ ایچون تامین معیشت غایتہ
سزاوار اعتنا بر کیفیتدر . حالبوکہ مؤسسات خیریہ اسلامیه دن مدرسه لراه
بالجمله مکاتب عمومیہ مزده طلبہ علوم سایہ معارفوایہ حضرت پادشاهیده هر
درلو درد معیشتدن ازاده اوله رق تحصیلہ غیرت و تربیہ عمومیہ عثمانیہ نك بوبله
بر اصول محاسن شمول احرارانه ایله تحت حمایت جهانقیمت خضرت شهریاریده
بالسهوله حصولدن طولایی ازدیاد عمر اجلال شوکنپناهیاری دعواتی کیجه
وکوندوز اورده لسان شکران و عبودیة ایدملکه طلبہ عثمانیه بحق کسب مفخرت
مکتب ملکیہ شاهانه دن مآذون اولوب فرانسای حقوق
ایدرلر .

محمود فواد

مکتبده اكمال تحصیل ایدن